

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна*

Том 2

Харків
«Право»
2016

УДК 343.988
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 2. – Х. : Право, 2016. – 194 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

«Індивідуально-психологічний» підхід (D. Caplin, A. Rosenbaum, D. Dutton, H. Wallace) приділяє увагу діагностиці психічних відхилень і недоліків фізичного стану конкретної особи, досвіду виховання та соціалізації, залежності від алкоголю, наркотиків тощо [3, с. 20–23].

На нашу думку, з метою визначення чинників сексуального насильства в сім'ї необхідно розглянути три теорії пояснення вчинення злочинів проти статевої свободи та недоторканності особи: феміністичну теорію, теорію соціального навчання та еволюційну теорію.

Прихильники феміністичної теорії (S. Brownmiller, M. T. Gordon, T.&H. Schwendinger) пояснюють злочини проти статевої свободи та недоторканності як результат соціальної нерівності статей та розглядають його як «псевдосексуальний акт», який мотивується не сексуальним по-тягом, а прагненням влади і контролю чоловіка над жінкою з метою утримання жінки на більш низькому соціальному рівні. Однак, не зважаючи на найбільшу поширеність феміністичної теорії, її недоліком є недооцінка фактору сексуальної мотивації злочинця, оскільки «жорстокі зґвалтування» часто спричиняє бажання гвалтівника реалізувати свої девіантні сексуальні фантазії з використанням примусу до жертви.

Прибічники теорії соціального навчання (A. Bandura, E. Donnerstein, D. Linz) розглядають злочини проти статевої свободи та недоторканності як результат сукупного впливу культурних та суспільних факторів, опосередкованих установками, ставевими рольовими стереотипами та іншими процесами, які пов'язують сексуальність з фізичною агресією. Агресивній поведінці, зокрема, сприяє імітація моделей, які переважно надходять з трьох джерел: 1) ранніх асоціацій з членами сім'ї або однолітками; 2) культури і субкультури; 3) засобів масової інформації.

Еволюційна теорія (H. Deutch) передбачає, що злочини сексуального характеру є крайньою реакцією на природний відбір, який змушує чоловіка бути більш наполегливим у спробах копуляції, ніж жінка, з метою активного продовження роду. Недоліком еволюційної теорії є недооцінка соціальних, ситуативних факторів та їх розгляд як другорядних чинників [5, с. 45–53].

Підсумовуючи наведене вище, слід зробити висновок, що комплекс вказаних теоретичних положень може бути взятий за основу у дослідженні кримінологічної детермінації сексуального насильства в сім'ї.

Список літератури

1. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства : навч.-метод. посіб. / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна. – К., 2003. – 343 с.
2. Обыкновенное зло: исследования насилия в семье / сост. и ред. О. М. Здравомысловой. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – 200 с.
3. Грабська І. К. Насильство у подружніх стосунках: зарубіжний досвід досліджень та консультування / І. К. Грабська // *Практ. психологія та соц. робота.* – 1998. – № 9.
4. Ениколопов С. Н. Теории сексуального насилия / С. Н. Ениколопов, О. А. Кравцова // *Прикладная психология.* – 1999. – № 4. – С. 45–53.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

К. В. Холодняк,
*студентка 1 групи 5 курсу міжнародно-правового факультету
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

На сьогодні неповнолітні визнаються злочинцями особливого роду і становлять одну з найбільш кримінально уражених верств населення. Люди, які стали на шлях вчинення злочинів у юному віці, важко піддаються виправленню та перевихованню і є резервом для до-

рослої злочинності. Тому злочинність неповнолітніх можна вважати показником майбутнього стану кримінологічної обстановки конкретних територій, що й визначає актуальність цього питання.

У кримінології вікове обмеження кримінальної відповідальності неповнолітніх охоплює категорію населення від 14 до 18 років і становить 4 роки. Ця категорія осіб має невелику питому вагу в загальній структурі населення – близько 5%, між тим, за статистичними даними та висновками фахівців, у загальній структурі злочинності останніми роками щорічна питома вага злочинності неповнолітніх складає 5–6% [1, с. 368].

В Україні існують яскраво виражені регіональні відмінності у злочинності неповнолітніх. Аналіз географії цього виду злочинності дає підстави стверджувати, що більшою кримінальною активністю неповнолітніх характеризуються східні регіони України [2, с. 127]. Це не є випадковим, оскільки ці регіони мають вищий рівень урбанізації, більшу кількість та щільність населення. Крім того, такий регіональний розподіл питомої ваги злочинності неповнолітніх певною мірою може бути пов'язаний з різним ступенем народжуваності. Так, наприклад, народжуваність у Житомирській, Закарпатській, Рівненській та в деяких інших аграрних областях, порівняно вища, аніж у промислових регіонах держави чи мегаполісах. Окрім цього, визначальний вплив спричиняє трудова міграція батьків із західних регіонів держави, які залишають дітей без належної уваги, опіки та контролю за їхньою поведінкою. За приблизними даними майже 5 мільйонів жінок з відповідних областей знаходять за кордоном постійну роботу.

Так, за I півріччя 2016 р. кількість неповнолітніх, яких було виявлено за вчинені кримінальні правопорушення, становить 1971 особу, з них 102 особи віком до 14 років, 535 осіб – від 14 до 15 років і 1334 особи – від 16–17 років [3].

Дослідження регіональних особливостей злочинності неповнолітніх було б неповним без встановлення співвідношення злочинності в міській та сільській місцевості. Такий показник визначається як 3 до 1. Це пояснюється тим, що у селах у неповнолітніх є менше вільного часу, адже здебільшого існує нагальна потреба допомагати батькам по господарству. У містах розвинена індустрія розваг, що не завжди позитивно відображається на виборі дозвілля неповнолітніми. Разом з тим окремі дослідники небезпідставно скептично сприймають більше співвідношення злочинності неповнолітніх у містах, порівняно зі злочинністю у сільській місцевості, з огляду на моральний занепад у багатьох селах під впливом непродуманої економічної політики в аграрному секторі, а також прогресування алкоголізації сільських жителів; значні хиби у реагуванні органів внутрішніх справ на повідомлення про злочини [4, с. 145]. Підвищеною кримінальною активністю вирізняються також діти, які проживають у депресивних районах великих міст, обласних і районних центрів.

Значний вплив на психіку дітей здійснюють воєнні дії та збройне насильство. Діти-переселенці, які стали безпосередніми свідками бойових дій, мають серйозні проблеми із психікою, частина з них озлобилася на людей, загала образу за знедолення, заздрить одноліткам із будь-якого приводу, вороже налаштована на помсту та відтворення насильства. Пов'язані із збройним конфліктом наслідки психотравми дітей війни можуть проявитися із часом, що призведе до зростання кількості умисних вбивств за обтяжуючих обставин, хуліганств, серійних зґвалтувань, кваліфікованих та особливо кваліфікованих розбійних нападів, викрадень людини, вимагань, поєднаних з насильством, незаконного заволодіння транспортними засобами та інших насильницьких злочинів [5, с. 214].

Злочинність неповнолітніх у регіонах залежить від багатьох чинників, що повинні враховуватися правоохоронними органами при здійсненні заходів запобігання злочинності та правового виховання молоді. Таким чином, ситуація вимагає удосконалення профілактичної роботи, пошуку ефективних форм взаємодії всіх заінтересованих організацій, діяльність яких спрямована на запобігання втягненню підлітків у протиправну діяльність.

Для зниження наведених показників доцільно було б здійснити залучення молоді до процесу правового виховання у своєму середовищі та участі в правоохоронних і правоосвітніх заходах державницького спрямування, створення молодіжних формувань та дружин відповідної спрямованості тощо.

Список літератури

1. Кримінологія : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіна, Б. М. Головкіна – Х. : Право, 2014. – 440 с.
2. Бабенко А. М. Географія злочинності неповнолітніх: що очікує Україну через 10 років? / А. М. Бабенко // Порівн.-аналіт. право. – 2013. – №1–3. – С. 296–300.
3. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html>.
4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки / А. П. Закалюк. – К. : Видав. Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.
5. Головкін Б. М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема / Б. М. Головкін // Проблеми законності. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. – Вип. 133. – С. 204–217.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доц. І. О. Христин

*Р. Р. Чекаленко,
студент 8 групи 5 курсу
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Відповідно до чинного кримінального законодавства військовими злочинами визнаються передбачені в Розділі XIX Кримінального кодексу України (надалі – КК України) злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.

Суспільна небезпечність військових злочинів полягає в тому, що такі злочини сприяють падінню авторитету державної влади, поширенню у суспільстві страху перед зовнішніми та внутрішніми загрозами, аморальності, неповаги до військовослужбовців та знижують престижність військової служби.

Питанням дослідження особистості злочинця як суб'єкта військових злочинів у кримінологічній науці приділяли увагу такі вчені, як І. М. Даньшин, А. П. Закалюк, Ю. М. Антонян, В. В. Голіна, В. П. Голубев, А. І. Долгова, О. М. Джужа, С. М. Моїсєєв, В. В. Василевич, О. Г. Кальман, Х. Ю. Кернер, І. С. Кон, В. М. Кудрявцев.

Отже, спеціальний суб'єкт військових злочинів – це громадяни України, які досягли 18-річного віку і придатні за станом здоров'я для проходження військової служби, призвані на військову службу у Збройні сили України та інші військові формування на основі Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», які проходять її у відповідності до Положення про проходження військової служби та військових статутів, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження військової служби або військових зборів.

Взагалі характер особи злочинця витікає власне із особливостей злочинів, передбачених у Розділі XIX КК України: порушити військовий порядок і понести за це відповідальність може не будь-яка особа, а лише та, яка включена спеціальним способом у систему військових відносин, на яку покладений обов'язок дотримуватися встановленого порядку проходження військової служби. Перелік спеціальних суб'єктів військових злочинів закріплений у ч. 2 ст. 401 КК України і є вичерпним. Особи, які не вказані у даній нормі, не можуть бути суб'єктами військових зло-